BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST

Besluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering

BESLUIT VAN DE BRUSSELSE HOOFDSTEDELIJKE REGERING TOT BESCHERMING ALS MONUMENT VAN BEPAALDE DELEN – WAARONDER DE OORSPRONKELIJKE WINTERTUIN MET EEN GROTTUIN – VAN HET GEBOUW IN DE WASHUISSTRAAT NR. 38 TE BRUSSEL

De Brusselse Hoofdstedelijke Regering,

Gelet op het Brussels Wetboek van Ruimtelijke Ordening (BWRO), artikelen 222 et 227;

Gelet op de aanvraag tot bescherming als monument van de oorspronkelijke wintertuin met een grottuin die dateert van eind 19de eeuw en enkele aangrenzende ruimtes die sierelementen bevatten die typisch zijn voor de Brusselse huizen uit die periode (twee kamers en suite op het gelijkvloers en de kelder) van het gebouw in de Washuisstraat nr. 38 te Brussel, ingediend door de eigenaar op 18 mei 2020 en aangevuld op 8 juni 2020

Gelet op het ontvangstbewijs van volledig dossier verzonden op 25 juni 2020 overeenkomstig artikel 222 § 2 tot 8 van het BWRO;

Gelet op de vraag tot advies van 22 augustus 2020 aan de Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen (KCML) en het college van Burgemeester en Schepenen van de stad Brussel overeenkomstig artikel 222 § 3 van het BWR

Overwegende dat de KCML tijdens haar vergadering van 23 september 2020 een gunstig advies heeft uitgebracht over de aanvraag en daarbij heeft gepleit voor de opneming van het volledige glazen dak in de beschermingsperimeter, aangezien dit omwille van zijn gewelfvorm deel uitmaakt van het volume van het geheel en om niet af te doen aan het karakter van de wintertuin;

REGION DE BRUXELLES-CAPITALE

Arrêté du Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale

ARRÊTÉ DU GOUVERNEMENT DE LA RÉGION DE BRUXELLES-CAPITALE CLASSANT COMME MONUMENT CERTAINES PARTIES – DONT LE JARDIN D'HIVER ORIGINEL COMPRENANT UNE ROCAILLE – DE L'IMMEUBLE SIS RUE DE LA BUANDERIE N° 38 À BRUXELLES

Le Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale,

Vu le Code bruxellois de l'aménagement du territoire (CoBAT), les articles 222 et 227 ;

Vu la demande de classement comme monument du jardin d'hiver originel comprenant une rocaille datant de la fin du 19e siècle ainsi que de quelques pièces attenantes contenant des éléments décoratifs typiques des maisons bruxelloises de cette époque (deux pièces en enfilade au rez-de-chaussée et la cave) de l'immeuble sis rue de la Buanderie n° 38 à Bruxelles, introduite par le propriétaire en date du 18 mai 2020, complétée le 08 juin 2020 ;

Vu l'accusé de réception complet envoyé en date du 25 juin 2020 en application de l'article 222 § 2 à 8 du CoBAT ;

Vu la demande d'avis envoyée en date du 28 août 2020 à la Commission royale des Monuments et des Sites (CRMS) ainsi qu'au collège des Bourgmestre et Echevins de la Ville de Bruxelles, en application de l'article 222 § 3 du CoBAT ;

Considérant que la CRMS a émis lors de sa séance du 23 septembre 2020 un avis favorable sur la demande, tout en plaidant pour intégrer la totalité de la verrière dans l'emprise du classement dans la mesure où elle participe par sa forme en berceau au volume de l'ensemble et afin de ne pas porter atteinte à l'esprit du jardin d'hiver ;

GOUVERNEMENT DE LA RÉGION BRUXELLES-CAPITALE
CHANCELLERIE
KANSELARIJ
BRUSSELSE HOOFDSTEDELIJKE REGERING

Overwegende dat het glazen dak van de wintertuin niet meer in zijn oorspronkelijke staat is - het bovenste gedeelte werd later gewijzigd - en dit niet met zekerheid kan worden gedocumenteerd met behulp van iconografische bronnen;

Overwegende dat de eigenaar in zijn aanvraag aangeeft dat met "wintertuin" de volgende originele elementen worden bedoeld:

- de volledige grottuin (de wanden die het binnenste van een grot nabootsen; de met stalactieten versierde grot, met inbegrip van het hydraulische systeem dat water aanvoert naar een fontein en een wateropvangreservoir, en de houten plantenbak; de plantenpockets op de wanden),

- de cementtegelvloer,

- de smeedijzeren trap,

- de geëtste ramen en de deuren die uitgeven op de smeedijzeren trap en op de kelder versierd met faience en tegels;

Overwegende dat een overkapping van het type "glazen dak" een essentieel element is voor het bewaren van het oorspronkelijke karakter van een wintertuin, zoals die rond 1900 voor de Brusselse burgerhuizen werd opgevat, en tegelijk essentieel is voor het behoud van de grottuin, die niet werd ontworpen om te worden blootgesteld aan slecht weer en die anders flink beschadigd zou raken;

Overwegende dat dit besluit derhalve een bijzondere behoudsvoorwaarde bevat in verband met het noodzakelijke behoud van een overkapping van het type "glazen dak" en beantwoordt aan de wens geformuleerd door de KCML in haar advies van 23 september 2020;

Overwegende dat het College van Burgemeester en Schepenen van de Stad Brussel geen advies heeft uitgebracht binnen de termijn vastgelegd in artikel 222 § 4 van het BWRO;

Gelet op het voorstel van de Staatssecretaris bevoegd voor Stedenbouw en Erfgoed, Europese en

Considérant que la verrière du jardin d'hiver ne se trouve plus dans son état originel – la partie supérieure a été modifiée plus tardivement – et que ce dernier ne peut être documenté avec certitude par des sources iconographiques ;

Considérant que dans sa demande, le propriétaire précise que par « jardin d'hiver » il faut entendre les éléments originels suivants :

-l'ensemble de la rocaille (les parois murales simulant un intérieur de grotte ; la grotte décorée de stalactite, y compris le système hydraulique alimentant une fontaine et un bassin de retenue d'eau et son bac de plantation en bois ; les poches de plantation sur les murs),

-le sol en carrelage en carreaux de ciment,

-l'escalier en fer forgé,

-les vitres gravées ainsi que les portes donnant sur l'escalier en fer forgé et sur la cave décorée de faïences et de carreaux ;

Considérant qu'une couverture de type « verrière » est un élément essentiel à la préservation de l'esprit originel d'un jardin d'hiver tel qu'on le concevait pour les maisons bourgeoises bruxelloises des environs de 1900, tout en étant indispensable à la conservation de la rocaille qui, n'ayant pas été conçue pour être exposée aux intempéries, subirait dans le cas contraire d'importantes dégradations ;

Considérant en conséquence que le présent arrêté reprend une mesure particulière de conservation visant la nécessité du maintien d'une couverture de type « verrière » et rencontre le souhait formulé par la CRMS dans son avis du 23 septembre 2020 ;

Considérant que le Collège des Bourgmestre et Echevins de la Ville de Bruxelles n'a pas émis d'avis dans le délai prévu par l'article 222 § 4 du CoBAT ;

Vu la proposition du Secrétaire d'Etat chargé de l'Urbanisme et du Patrimoine, des Relations européennes et

GOUVERNEMENT DE LA RÉGION BRUXELLES-CAPITALE
CHANCELLERIE
KANSELARIJ
BRUSSELSE HOOFDSTEDELIJKE REGERING

Internationale Betrekkingen, Buitenlandse Handel en Brandbestrijding en Dringende Medische Hulp;

Op voordracht van de Minister van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering belast met Monumenten en Landschappen,

Na beraadslaging,

Besluit:

Artikel 1 – Worden beschermd als monument de twee kamers en suite op het gelijkvloers, de originele elementen van de wintertuin (meer bepaald de volledige grottuin - bestaande uit wanden die het binnenste van een grot nabootsen; de met stalactieten versierde grot, met inbegrip van het hydraulische systeem dat water aanvoert naar een fontein en een wateropvangreservoir, en de houten plantenbak; de plantenpockets op de wanden -, de cementtegelvloer, de smeedijzeren trap, de geëtste ramen en deuren), evenals de kelder versierd met faience en tegels van het gebouw in de Washuisstraat nr. 38 in Brussel, vanwege hun artistieke, esthetische en technische waarde, zoals beschreven in bijlage I, die integraal deel uitmaakt van dit besluit.

Het goed is bekend ten kadaster van Brussel, 10de afdeling, sectie L, perceel nr. 1524 00 B 009.

Art. 2 – De afbakening van het monument en van zijn vrijwaringszone wordt aangegeven op het plan in bijlage II bij dit besluit.

Art. 3 – De Minister bevoegd voor Monumenten en Landschappen wordt belast met de uitvoering van dit besluit.

internationales, du Commerce extérieur et de la Lutte contre l'Incendie et l'Aide médicale urgente ;

Sur la proposition du Ministre du Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale chargé des Monuments et Sites,

Après délibération,

Arrête :

Article 1er – Sont classés comme monument les deux pièces en enfilade du rez-de-chaussée, les éléments originels du jardin d'hiver (à savoir l'ensemble de la rocaille – composée de parois murales simulant un intérieur de grotte ; la grotte décorée de stalactite y compris le système hydraulique alimentant une fontaine et un bassin de retenue d'eau et son bac de plantation en bois ; les poches de plantation sur les murs –, le sol en carrelage en carreaux de ciment, l'escalier en fer forgé, les vitres gravées et les portes) ainsi que la cave décorée de carreaux et faïences de l'immeuble sis rue de la Buanderie n° 38 à Bruxelles, en raison de leur intérêt artistique, esthétique et technique précisé dans l'annexe I faisant partie intégrante du présent arrêté.

Le bien est connu au cadastre de Bruxelles, 10e division, section L, parcelle n° 1524 00 B 009.

Art. 2 – La délimitation du monument et de sa zone de protection est indiquée au plan joint en annexe II du présent arrêté.

Art. 3 – Le Ministre qui a les Monuments et Sites dans ses attributions est chargé de l'exécution du présent arrêté.

GOUVERNEMENT DE LA RÉGION BRUXELLES-CAPITALE
CHANCELLERIE
KANSELARIJ
BRUSSELSE HOOFDSTEDELIJKE REGERING

Art. 4 – Bijzondere behoudsvoorwaarde: teneinde de conservering van de grottuin die beoogt wordt door de bescherming te garanderen, dient deze absoluut beschermd te worden door een beglaasde bedekking ontworpen met respect voor de geest van de tijd van de oorspronkelijke wintertuin (rond 1900)

Brussel, 6 mei 2021

Voor de Brusselse Hoofdstedelijke Regering,

De Minister-President van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering, bevoegd voor Territoriale ontwikkeling en Stadsvernieuwing, Toerisme, de Promotie van het Imago van Brussel en Biculturele Zaken van gewestelijk Belang,

Rudi VERVOORT

De Minister van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering, belast met Financiën, Begroting, Openbaar Ambt, de Promotie van Meertaligheid en van het Imago van Brussel,

Sven GATZ

Art. 4 – Mesure particulière de conservation : afin de garantir la conservation de la rocaille visée par le classement, celle-ci devra impérativement être protégée par une couverture vitrée conçue dans le respect de l'esprit de l'époque de la véranda d'origine (environs de 1900).

Bruxelles, le 6 mai 2021

Pour le Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale,

Le Ministre-Président du Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale, chargé du Développement territorial et de la Rénovation urbaine, du Tourisme, de la Promotion de l'Image de Bruxelles et du Biculturel d'intérêt régional,

Le Ministre du Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale, chargé des Finances, du Budget, de la Fonction publique, de la Promotion du Multilinguisme et de l'Image de Bruxelles,

Copie certifiée conforme
Voor eensluidend afschrift
19 -05- 2021
Chancellerie - Kanselarij
Hamid MHAOUCHI

GOUVERNEMENT DE LA RÉGION BRUXELLES-CAPITALE
CHANCELLERIE
KANSELARIJ
BRUSSELSE HOOFDSTEDELIJKE REGERING

ANNEXE I A L'ARRETE DU GOUVERNEMENT DE LA REGION DE BRUXELLES-CAPITALE CLASSANT COMME MONUMENT CERTAINES PARTIES – DONT LE JARDIN D'HIVER ORIGINEL COMPRENANT UNE ROCAILLE – DE L'IMMEUBLE SIS RUE DE LA BUANDERIE N° 38 À BRUXELLES

Réf cadastrale : Bruxelles, 10e division, section L, parcelle n° 1524 00 B 009.

Description sommaire :
La maison dite « aux rocailles » située au n° 38 rue de la Buanderie à Bruxelles date du dernier tiers du 19e siècle. Elle doit sa dénomination à la présence d'une cour intérieure richement décorée de rocailles, d'une grotte à stalactites et de bacs de plantation protégée par une verrière partiellement en berceau.

L'immeuble, divisé en plusieurs appartements, s'élève sur trois niveaux et aligne en façade trois travées recouvertes de briquettes de parement de couleur brique.

L'intérieur présente un plan typique de maison bruxelloise reprenant deux pièces en enfilade suivies d'un jardin d'hiver. Le hall d'entrée a malheureusement été fortement modifié et il ne reste presque rien des décors d'origine, si ce n'est quelques moulures au plafond. Les pièces du rez-de-chaussée sont par contre encore richement décorées.

La pièce côté rue
La pièce à rue est encore pourvue de ses décors d'origine. La cheminée en marbre blanc est directement visible lorsque l'on entre dans la pièce. Le plafond est mouluré avec une rosace centrale. Une double porte à caissons comprenant les huisseries d'origine mène vers la pièce centrale et les murs sont munis de caissons rectangulaires dans leur partie inférieure au-dessus desquels court un bandeau de chaînons. La partie supérieure est couverte de papier peint dont le caractère d'origine est incertain. Sous les fenêtres décorées de brise-vue en vitraux, se trouvent encore les radiateurs d'origine en fonte.

La pièce centrale
Les décors de cette pièce centrale s'inscrivent dans la continuité de la pièce à rue et forment par conséquent un ensemble cohérent avec celle-ci, mais également avec le jardin d'hiver aux rocailles situé à l'arrière et vers lequel il offre une perméabilité visuelle. Les décors sont similaires à la pièce précédentes bien que légèrement plus riches. La cheminée en marbres rouge et noir est décorée de chapiteau et d'inserts sous la tablette.

Le plafond est constitué de gorges de stucs au fond ocre patiné et comprend des motifs de lys enserrés d'un cercle. Un panneau central, décoré de motifs végétaux dans les tons ocres est encadré de moulures en quart de rond le tout dans des tons vert-bruns. Une rosace à patine brune accueille le lustre au centre de l'ensemble.

Les murs sont parés, dans la partie inférieure, de caissons rectangulaires tapissés en leur centre, d'un bandeau orné d'une frise grecque et d'une double cimaise de protection décorée d'un bandeau à feuilles d'or. La partie supérieure est également décorée d'un papier peint dont le caractère d'origine est également incertain.

Le jardin d'hiver
A l'arrière, le jardin d'hiver se situe dans la continuité visuelle des deux premières pièces via une grande baie intérieure aux vitres gravées à l'acide (grotesques). L'accès vers ce jardin d'hiver se fait depuis le hall via une porte avec vitre gravée à l'acide (grotesques) donnant sur un escalier orné d'une balustre en fer forgé ainsi que par deux portes donnant sur les caves. Le jardin d'hiver se trouve de plain-pied avec une annexe arrière récente ; entre les deux le châssis en bois, d'origine, repose sur un muret en rocaille et est muni d'une porte-fenêtre. La pièce est couverte d'une verrière qui repose sur le châssis et n'est pas celle d'origine ; la partie supérieure a en effet été modifiée.

GOUVERNEMENT DE LA RÉGION BRUXELLES-CAPITALE
CHANCELLERIE
KANSELARIJ
BRUSSELSE HOOFDSTEDELIJKE REGERING

Ce jardin d'hiver est richement décoré de rocailles simulant l'intérieur d'une grotte. Les murs sont en effet parés d'une maçonnerie de pierre de sable appliquée à l'aide d'un mortier de teinte grise, sur une armature métallique. L'ensemble est recouvert d'un mortier de chaux projeté, vraisemblablement à la tyrolienne Dans un angle une petite grotte est décorée de stalactites et comprend un système hydraulique alimentant une fontaine, un bassin de rétention d'eau ainsi qu'un bac de plantation en bois. Le long des murs d'autres poches de plantation sont percées pour permettre l'évacuation de l'eau. L'ensemble aurait été enduit ultérieurement avec une peinture ocre et vert. Le sol est entièrement couvert de pavés-ciment au motif central élaboré, ce qui confirme que la cour a toujours été couverte, tout comme le fait qu'il n'y ait pas de système d'évacuation de l'eau de ruissellement dans la partie basse du sol de la pièce.

La rocaille a été réalisée après l'installation de la verrière (elle déborde sur la planche de rive de la base de la verrière), de l'escalier (elle englobe la rampe et déborde sur les marches), des menuiseries (elle recouvre partiellement les boiseries) et du carrelage en carreaux de ciment (la base de la rocaille est posée dessus).

Les installations d'eau et de gaz du jardin d'hiver étant directement intégrées dans la maçonnerie de la cave, il semble évident que celui-ci date de la construction de la maison, soit du dernier tiers du 19e siècle, en ce compris le réseau hydraulique et le système et l'éclairage (système au gaz dissimulé dans le décor de la rocaille).

La cave
Depuis le jardin d'hiver, un escalier de quelques marches mène vers une cave dont le sol et les murs sont parés de carrelages et de faïences. Le carrelage mural est émaillé blanc et assemblé par des cabochons rond de couleur brune. Une frise décorée de fleurs bleues sépare la partie supérieure de la partie inférieure monochrome blanche. Le sol est entièrement décoré de pavés ciment. A l'origine, cette pièce servait probablement de cuisine.

Intérêt présenté par le bien selon les critères définis à l'article 206, 1° du Code bruxellois de l'Aménagement du Territoire :

Intérêts artistique et esthétique :
Élément patrimonial fort de la maison, le jardin d'hiver se caractérise par un décor de rocaille simulant une grotte. Bien que nécessitant une restauration, il s'agit d'un exemple rare, complet et original, en Région bruxelloise, d'un type de décor privilégié dans les parcs et jardins publics et privés au tournant du 20e siècle. Le jardin d'hiver est doté de nombreux autres éléments de décors comme l'escalier en fer forgé, les vitres gravées à l'acide de grotesques ou le sol en pavés de ciment qui contribuent à la qualité décorative de la pièce. L'espace est fermé côté cour (aujourd'hui occupé par une annexe) par un châssis et couvert et protégé dès l'origine par une verrière, qui participe de manière évidente au volume de la pièce tout en contribuant à l'esprit du jardin d'hiver tel que perçu dans l'habitat bourgeois de l'époque.

Contemporaine de la construction de la maison à la fin du 19e siècle, la rocaille présente une cohérence visuelle mais aussi décorative avec les deux pièces en enfilade du rez-de-chaussée mais aussi avec la cave, puisque le tout a été pensé dans une continuité d'ensemble. Les deux pièces du rez-de-chaussée conservent des plafond décorés, des lambris dans la partie inférieure des murs, des cheminées et autres décors conçus dans la prolongation stylistique du jardin d'hiver. Toutes ces pièces forment un ensemble architectural homogène et cohérent caractéristique de l'habitat bourgeois bruxellois de la fin du 19e siècle.

Intérêt technique :
La grotte est directement alimentée par un réseau hydraulique qui alimentait la petite fontaine et recueillait l'eau dans la vasque. Cette alimentation se faisait par un tuyau en plomb (actuellement sectionné) commandé par un robinet dans la cave. Deux tuyaux visibles dans le bassin de la grotte servaient pour le trop-plein et l'évacuation de l'eau qui était déversée sous l'évier de la cave.

GOUVERNEMENT DE LA RÉGION BRUXELLES-CAPITALE
CHANCELLERIE
KANSELARIJ
BRUSSELSE HOOFDSTEDELIJKE REGERING

Un système d'éclairage au gaz, en vogue à l'époque, est également directement intégré dans les décors de rocailles de sorte que les buses d'éclairage sont très peu visibles. Trois d'entre elles se situent dans la grotte-même et une quatrième est placée sur le mur mitoyen. Cette installation avait donc clairement pour but de mettre en valeur la grotte et ses stalactites.

Tant le réseau hydraulique que l'éclairage du jardin d'hiver sont d'origine. Ce type d'éléments techniques sont rarement conservés dans les intérieurs privés bruxellois, une rareté qui contribue à la valeur patrimoniale du décor en rocaille.

Bibliographie :
Les rocailles, L'art dans la rue. Carnet d'entretien coll., Bruxelles-Capitale, 2004.
LOMBAERS, FR., *Etude préliminaire des rocailles du jardin d'hiver 38 rue de la Buanderie à 1000 Bruxelles*, 2019.
Cellule Microscopie et Minéralogie – Unité Technique Asbeste et Patrimoine, *Rocaille rue de la Buanderie à 1000 Bruxelles, Analyse de divers fragments*, 2019.

Vu pour être annexé à l'arrêté du 6 mai 2021

Le Ministre-Président du Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale, chargé du Développement territorial et de la Rénovation urbaine, du Tourisme, de la Promotion de l'Image de Bruxelles et du Biculturel d'intérêt régional,

Rudi VERVOORT

Le Ministre du Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale, chargé des Finances, du Budget, de la Fonction publique, de la Promotion du Multilinguisme et de l'Image de Bruxelles,

Sven GATZ

Copie certifiée conforme
Voor eensluidend afschrift
19 -05- 2021
Chancellerie - Kanselarij
Hamid MHAOUCHI

GOUVERNEMENT DE LA RÉGION BRUXELLES-CAPITALE
CHANCELLERIE
KANSELARIJ
BRUSSELSE HOOFDSTEDELIJKE REGERING

BIJLAGE I A BIJ HET BESLUIT VAN DE BRUSSELSE HOOFDSTEDELIJKE REGERING TOT BESCHERMING ALS MONUMENT VAN BEPAALDE DELEN - WAARONDER DE OORSPRONKELIJKE WINTERTUIN MET EEN GROTTUIN - VAN HET GEBOUW IN DE WASHUISSTRAAT NR. 38 TE BRUSSEL

Kadastrale gegevens: Brussel, 10de afdeling, sectie L, perceel nr. 1524 00 B 009.

Beknopte beschrijving:
Het zogenaamde huis "met grottuin", gelegen in de Washuisstraat nr. 38 te Brussel, dateert uit het laatste derde van de 19de eeuw. Het huis dankt zijn naam aan de aanwezigheid van een binnenplaats die rijkelijk is versierd met rotselementen, een grot met stalactieten en plantenbakken die worden beschermd door een deels gewelfvormig glazen dak.

Het gebouw, dat is opgedeeld in verschillende woonvertrekken, telt drie niveaus en heeft een gevel met drie traveeën bekleed met baksteenkleurige gevelstenen.

Het interieur vertoont het typische grondplan van een Brussels huis met twee kamers en suite, met daarachter een wintertuin. De inkomhal werd helaas grondig aangepast en er is bijna niets meer van de originele decoraties overgebleven, op een paar plafondsierlijsten na. De vertrekken op het gelijkvloers zijn daarentegen nog steeds rijkelijk gedecoreerd.

Vertrek aan de straatkant
In het vertrek aan de straatkant zijn de originele sierelementen bewaard gebleven. De witte marmeren schouw is meteen zichtbaar bij het betreden van het vertrek. Het plafond is voorzien van lijstwerk, met een centraal rozet. Een dubbele deur met verdelingen, met nog de originele deurkozijnen, leidt naar het centrale vertrek en de muren hebben onderaan rechthoekig paneelwerk, waarboven een schakellijst loopt. Het bovenste gedeelte is bekleed met behangpapier waarvan het originele karakter onzeker is. Onder de ramen, versierd met een glas-in-lood zichtscherm, bevinden zich nog de originele gietijzeren radiatoren.

Centraal vertrek
De decoraties van dit centrale vertrek zijn een voortzetting van het vertrek aan de straatkant en vormen daarmee dus een samenhangend geheel, maar ook met de wintertuin met grottuin aan de achterzijde, die van hieruit zichtbaar is. De sierelementen zijn vergelijkbaar met die van het vorige vertrek, maar dan iets rijker. De rood-zwarte marmeren schouw is versierd met kroonwerk en inzetstukken onder de schouwmantel.

Het plafond bestaat uit hollijsten van stucwerk op een gepatineerde okerkleurige achtergrond en bevat motieven van omcirkelde lelies. Een centraal paneel, versierd met plantenmotieven in okerkleurige tinten, wordt omlijst met kwartronde lijsten in groen-bruine kleuren. Een rozet met een bruin patina verwelkomt de kroonluchter in het midden van het geheel.

De muren zijn onderaan versierd met rechthoekig paneelwerk, in het midden bekleed met behang, met een Griekse fries en een dubbel beschermend ojief versierd met een goudbladlijst. Het bovenste gedeelte is ook bekleed met behangpapier waarvan het originele karakter eveneens onzeker is.

Wintertuin
Helemaal achteraan bevindt de wintertuin zich in het visuele verlengde van de eerste twee vertrekken via een groot binnenraam met zuurgeëtst glas (grotesken). Deze wintertuin is toegankelijk vanuit de hal via een deur met zuurgeëtst glas (grotesken) die uitgeeft op een trap versierd met een smeedijzeren baluster en via twee deuren die naar de kelders leiden. De wintertuin bevindt zich op gelijk niveau met een recente achteraanbouw; tussen de twee bevindt zich het originele houten kozijn, dat op een rotsmuurtje rust en een openslaande deur heeft. Dit gedeelte wordt overdekt met een glazen dak dat op het frame rust maar niet meer origineel is; het bovenste deel werd immers aangepast.

GOUVERNEMENT DE LA RÉGION BRUXELLES-CAPITALE
CHANCELLERIE
KANSELARIJ
BRUSSELSE HOOFDSTEDELIJKE REGERING

Deze wintertuin is rijkelijk versierd met rotselementen die het binnenste van een grot nabootsen. De muren zijn eigenlijk versierd met zandsteenmetselwerk dat met een grijskleurige mortel op een metalen frame is aangebracht. Het geheel is bedekt met uitstekende kalkmortel die waarschijnlijk met een spattechniek werd aangebracht. In een hoek bevindt zich een kleine grot versierd met stalactieten en met een hydraulisch systeem dat water aanvoert naar een fontein en een wateropvangbekken, en een houten plantenbak. Langs de muren werden andere plantenpockets gemaakt om het water af te voeren. Het geheel zou vervolgens geplamuurd zijn met okerkleurige en groene verf. De vloer is volledig bedekt met cementtegels met een uitgebreid centraal patroon, wat bevestigt dat de binnenplaats altijd al overdekt is geweest, evenals het feit dat er geen afvoersysteem is voor afvloeiend water in het lagere vloergedeelte.

De grottuin werd gemaakt na plaatsing van het glazen dak (deze komt over de stormplank onderaan het glazen dak), de trap (deze omvat het hellend vlak en hangt over de treden), het schrijnwerk (deze bedekt gedeeltelijk het houtwerk) en de cementtegelvloer (de basis van het rotswerk is er bovenop geplaatst).

Het feit dat de water- en gasinstallaties van de wintertuin rechtstreeks in het metselwerk van de kelder zijn geïntegreerd, lijkt erop te wijzen dat de wintertuin dateert uit de tijd dat het huis werd gebouwd, dat wil zeggen uit het laatste derde van de 19de eeuw, met inbegrip van het hydraulische netwerk en de verlichting (gassysteem dat in het rotsachtige decor verborgen zit).

Kelder
Vanuit de wintertuin leidt een trap met enkele treden naar een kelder waarvan de vloer en de muren versierd zijn met faience en tegels. De wandtegels zijn wit geëmailleerd en voorzien van ronde bruine cabochons. Een fries versierd met blauwe bloemen scheidt het bovenste gedeelte van het monochroom witte onderste gedeelte. De vloer is volledig gedecoreerd met cementtegels. Oorspronkelijk werd deze kamer waarschijnlijk gebruikt als keuken.

Waarde van het goed volgens de criteria die worden bepaald in artikel 206, 1° van het Brussels Wetboek van Ruimtelijke Ordening:

Artistieke en esthetische waarde:
De wintertuin is een schitterend erfgoedelement van het huis en wordt gekenmerkt door een rotsachtig decor dat een grot nabootst. De tuin, die weliswaar aan restauratie toe is, is een zeldzaam, compleet en origineel voorbeeld in het Brussels Gewest van een soort decor dat rond de eeuwwisseling (19de-20ste eeuw) populair was in openbare én privéparken/tuinen. De wintertuin pakt uit met heel wat andere sierelementen zoals de smeedijzeren trap, de zuurgeëtste ramen met grotesken of de vloer van cementtegels, die allemaal bijdragen aan de decoratieve kwaliteit van de ruimte. De ruimte is aan de kant van de binnenplaats (nu ingenomen door een bijgebouw) afgesloten met een raamwerk en werd vanaf het begin overdekt en beschermd door een glazen dak, dat duidelijk deel uitmaakt van het volume van de ruimte en tevens bijdraagt aan het karakter van de wintertuin, zoals die in de burgerwoningen uit die tijd werd opgevat.

De grottuin dateert uit dezelfde tijd als die waarin het huis werd gebouwd (eind 19de eeuw) en vertoont een visuele maar ook decoratieve samenhang met de twee kamers en suite op het gelijkvloers maar ook met de kelder, aangezien alle ruimtes als een continu geheel werden opgevat. In de twee vertrekken op het gelijkvloers zijn de versierde plafonds, de lambriseringen onderaan de muren, de schouwen en andere decoraties, die qua stijl aansluiten bij de wintertuin, bewaard gebleven. Al deze ruimtes vormen een homogeen en samenhangend architecturaal geheel dat kenmerkend is voor de eind 19de-eeuwse burgerwoningen in Brussel.

Technische waarde:
De grot is uitgerust met een hydraulisch netwerk dat het water rechtstreeks naar de kleine fontein voerde en in het reservoir opving. Het water werd aangevoerd via een loden buis (momenteel afgesneden). De bediening gebeurde met een kraan in de kelder. Twee zichtbare buizen in het reservoir van de grot werden gebruikt als overloop en voor de afvoer van het water, dat onder de wastafel in de kelder werd afgevoerd.

GOUVERNEMENT DE LA RÉGION BRUXELLES-CAPITALE
CHANCELLERIE
KANSELARIJ
BRUSSELSE HOOFDSTEDELIJKE REGERING

Een gasverlichtingssysteem, dat destijds in zwang was, werd ook rechtstreeks geïntegreerd in de rotsachtige decors, zodat de verlichtingsbuizen nauwelijks zichtbaar zijn. Drie ervan bevinden zich in de grot zelf en een vierde werd op de scheidingsmuur geplaatst. Deze installatie was dus duidelijk bedoeld om de grot en zijn stalactieten mooi te laten uitkomen.

Zowel het hydraulische netwerk als de verlichting van de wintertuin zijn origineel. Dergelijke technische elementen blijven zelden bewaard in privé-interieurs in Brussel, wat bijdraagt tot de erfgoedwaarde van de rotsdecoratie.

Bibliografie:
Les rocailles, L'art dans la rue. Carnet d'entretien coll., Bruxelles-Capitale, 2004.
LOMBAERS, FR., *Etude préliminaire des rocailles du jardin d'hiver 38 rue de la Buanderie à 1000 Bruxelles*, 2019.
Cellule Microscopie et Minéralogie – Unité Technique Asbeste et Patrimoine, *Rocaille rue de la Buanderie à 1000 Bruxelles, Analyse de divers fragments*, 2019.

Gezien om te worden gevoegd bij het besluit van 6 mei 2021,

De Minister-President van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering, bevoegd voor Territoriale ontwikkeling en Stadsvernieuwing, Toerisme, de Promotie van het Imago van Brussel en Biculturele Zaken van gewestelijk Belang,

Rudi VERVOORT

De Minister van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering, belast met Financiën, Begroting, Openbaar Ambt, de Promotie van Meertaligheid en van het Imago van Brussel,

Sven GATZ

Copie certifiée conforme
Voor eensluidend afschrift
19 -05- 2021
Chancellerie - Kanselarij
Hamid MHAOUCHI

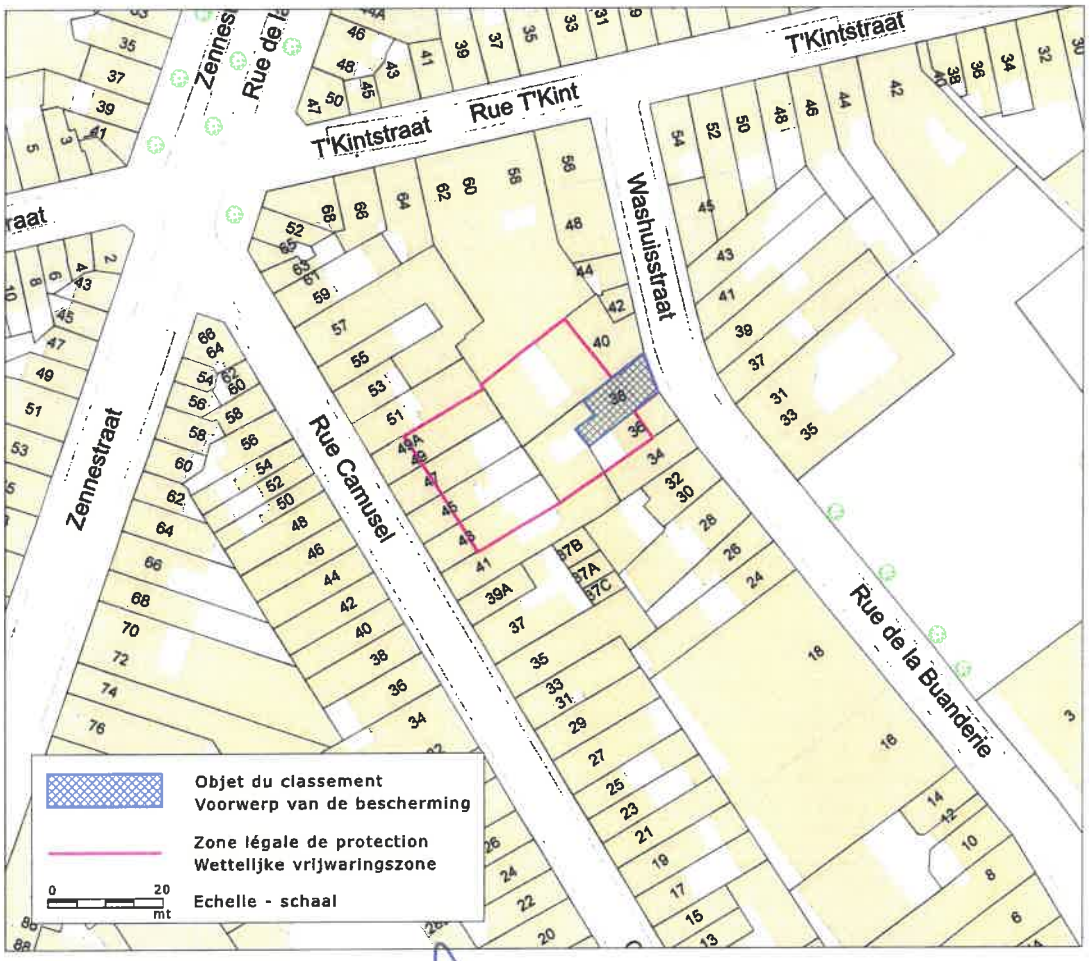
GOUVERNEMENT DE LA RÉGION BRUXELLES-CAPITALE
CHANCELLERIE
KANSELARIJ
BRUSSELSE HOOFDSTEDELIJKE REGERING

BIJLAGE I BIJ HET BESLUIT VAN DE BRUSSELSE HOOFDSTEDELIJKE REGERING TOT BESCHERMING ALS MONUMENT VAN BEPAALDE DELEN – WAARONDER DE OORSPRONKELIJKE WINTERTUIN MET EEN GROTTUIN VAN HET GEBOUW GELEGEN WASHUISSTRAAT 38 TE BRUSSEL

ANNEXE II A L'ARRETE DU GOUVERNEMENT DE LA REGION DE BRUXELLES-CAPITALE CLASSANT COMME MONUMENT CERTAINES PARTIES – DONT LE JARDIN D'HIVER ORIGINEL COMPRENANT UNE ROCAILLE –DE L'IMMEUBLE SIS RUE DE LA BUANDERIE 38 À BRUXELLES

AFBAKENING VAN HET GOED EN VAN ZIJN VRIJWARINGSZONE

DELIMITATION DU BIEN ET DE SA ZONE DE PROTECTION

Gezien om te worden gevoegd bij het besluit van 6 mei 2021
De Minister-President van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering, bevoegd voor territoriale Ontwikkeling en Stadsvernieuwing, Toerisme, de Promotie van het Imago van Brussel en Biculturele Zaken van gewestelijk Belang

Vu pour être annexé à l'arrêté du, 6 mai 2021

Le Ministre-Président du Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale, chargé du Développement territorial et de la Rénovation urbaine, du Tourisme, de la Promotion de l'Image de Bruxelles et du biculturel d'intérêt régional

Rudi VERVOORT

De Minister van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering, belast met Financiën, Begroting, Openbaar Ambt, de Promotie van Meertaligheid en van het Imago van Brussel

Le Ministre du Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale, chargé des Finances, du Budget, de la Fonction publique, de la Promotion du Multilinguisme et de l'Image de Bruxelles

Sven GATZ

Copie certifiée conforme
Voor eensluidend afschrift
19 -05- 2021
Chancellerie - Kanselarij
Hamid MHAOUCHI

CHANCELLERIE
KANSELARIJ
GOUVERNEMENT DE LA RÉGION BRUXELLES-CAPITALE
BRUSSELSE HOOFDSTEDELIJKE REGERING